

**झोपडीधारकांच्या पात्रतेबाबतचे परिशिष्ट
तयार करताना सक्षम प्राधिकाऱ्यांनी
ध्यावयाच्या दक्षतेबाबत.**

**महाराष्ट्र शासन,
गृहनिर्माण विभाग,
शासन निर्णय, क्रमांक : झोपुयो-२००७/प्र.क्र.१०५/झोपसू १
मंत्रालय, मुंबई ४०००३२
दिनांक : १७ जानेवारी, २००८.**

झोपडपट्टीवासियांचे राहणीमान व जीवनमान सुधारण्यासाठी राज्य शासनाने झोपडपट्टी पुनर्वसन योजना सुरु केली असून त्या संबंधाने महाराष्ट्र झोपडपट्टी (सुधारणा, निर्मुलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ मध्ये सुधारणा करण्यात आली आहे. अधिनियमातील तरतुदीनुसार महाराष्ट्र झोपडपट्टी (सुधारणा, निर्मुलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ च्या तरतूदी लागू असलेल्या शहरांसाठी झोपडपट्टी पुनर्वसन प्राधिकरणाची स्थापना करता येते. या प्राधिकरणामार्फत झोपडपट्टीवासियांच्या झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनांना मंजूरी दिली जाते. झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेंतर्गत झोपडीधारकाची पात्रता निश्चित करून , पात्रतेसंबंधीचे परिशिष्ट २ देण्याची कार्यवाही महाराष्ट्र झोपडपट्टी (सुधारणा, निर्मुलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ चे कलम ३ मधील तरतुदीनुसार घोषित केलेल्या “सक्षम प्राधिकारी” यांचे मार्फत करण्यात येते व त्यांनी प्रमाणित केलेले परिशिष्ट २ झोपडपट्टी पुनर्वसन प्राधिकरणाकडे पाठविण्यात येते. झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेचे परिशिष्ट १, झोपडीधारकांच्या पात्रतेचे परिशिष्ट २, झोपडपट्टीवासियांनी निवडलेल्या विकासकाची आर्थिक क्षमता, योजनेला विहित प्रमाणात पात्र झोपडीधारकांची संमती, योजनेची सुसाध्यता, इत्यादी बाबी तपासून झोपडीवासियांच्या झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेला पुनर्वसन प्राधिकरणामार्फत मंजूरी देण्यात येते.

सक्षम प्राधिकारी यांनी झोपडीधारकांच्या पात्रतेबाबतचे परिशिष्ट २ निर्गमित केल्यानंतर किंवा झोपडपट्टी पुनर्वसन योजना कार्यान्वीत करण्याच्या विविध स्तरावर परिशिष्ट २ च्या वैधतेबाबत सक्षम प्राधिकारी, झोपडपट्टी पुनर्वसन प्राधिकरण आणि शासनास तक्रारी प्राप्त होतात. परिशिष्ट २ च्या संबंधाने न्यायालयातही अनेक प्रकरणे दाखल होत असतात, त्यामुळे झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेच्या अंमलबजावणीमध्ये अनेक अडथळे निर्माण होत आहेत. ही बाब विचारात घेऊन, झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेची अंमलबजावणी शिघ्रगतीने व्हावी, यासाठी सक्षम प्राधिकारी यांनी खालील मार्गदर्शक तत्वांचे काटेकोरपणे पालन करून परिशिष्ट २ तयार करावे :-

१. झोपडीधारकांची पात्रता ठरविताना सक्षम प्राधिकारी यांनी फक्त शासनाने विहित केलेली कागदपत्रे वास्तव्याच्या पुराव्या दाखल झोपडीधारकाकडून स्वीकारावीत. मूळ कागदपत्रांची तपासणी केल्यानंतर ती परत करून पुराव्या दाखल सादर केलेल्या कागदपत्रांच्या साक्षांकित प्रती सक्षम प्राधिकारी यांनी आपल्या कार्यालयात जतन करून ठेवाव्यात.

निवासाचा निर्णायक पुरावा म्हणून शिधापत्रिकेचा वापर ग्राह्य न धरणेसंदर्भात आपले लक्ष शासन परिपत्रक, अन्न व नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, क्र.संकिर्ण १८९७/१९६४/प्र.क्र.८०६५/नापु.२८, दि. २१ नोव्हेंबर, १९९८ कडे वेधण्यात येते.

या संदर्भात झोपडीधारकांच्या पात्रतेच्या संबंधाने कोणते पुरावे ग्राह्य समजण्यात यावेत याबाबत शासन आदेश ,गृहनिर्माण विभाग, क्र. गवसू-१२२०/प्र.क्र.२०४(१) /झोपसू १, दि. ८ नोव्हेंबर, २००१ अन्वये मार्गदर्शनपर सूचना जाहिर करण्यात आल्या आहेत. ते विचारात घेऊन झोपडीधारकांची पात्रता निश्चित करावी.

२. सक्षम प्राधिकारी यांनी स्वतः जवळील जिल्हा निवडणूक अधिकारी यांनी प्रमाणित केलेल्या मतदार यादीचा पात्रता ठरविताना वापर करावा.

३. झोपडीतील रहिवाशी आणि मतदार यादी किंवा झोपडीधारकाने सादर केलेली अन्य कागदपत्रे यावरील झोपडीधारकाचे नाव तंतोतंत जुळणे आवश्यक आहे. नावाच्या अक्षरातील चुकांच्या बाबतीत निर्णय घेण्याचा अधिकार सक्षम प्राधिकारी यांना राहिल.
४. झोपडीधारकाची पात्रता निश्चित करताना मतदार यादीचा प्रामुख्याने उपयोग करावा.
५. मतदार यादीत नाव समाविष्ट नसल्यास, शासनाने विहित केलेले पुरावे स्विकारावेत.असे पुरावे स्विकारताना विशेषतः वीज देयक, दूरध्वनी देयक यांची सत्यता पडताळणी तो पुरावा ज्या प्राधिकरणाने दिला आहे त्या प्राधिकरणाकडे सक्षम प्राधिकारी यांच्या कार्यालयाने करावी.
६. शिधापत्रिका हा पुरावा पात्रतेसाठी स्विकारू नये.
७. मतदार यादी किंवा शासनाने विहित केलेले पुरावे या व्यतिरिक्त झोपडीधारकाने सादर केलेला कोणताही पुरावा सक्षम प्राधिकारी यांनी ग्राह्य मानू नये किंवा स्विकारू नये. झोपडीधारकाचे त्याच झोपडीत दि. ०१.०१.१९९५ पूर्वी पासूनचे सततचे वास्तव्य असल्याचे कागदोपत्री पुराव्यावरून सिध्द होत असेल तरच तो झोपडीधारक संरक्षणास पात्र ठरतो.
८. झोपडीधारकाने निवास/ वापर याबाबत सादर केलेली कागदपत्रे सक्षम प्राधिकारी यांनी स्वतः तपासून पात्र /अपात्रते बाबत लेखी निर्णय घ्यावा व नंतर परिशिष्ट २ तयार करावे.
९. झोपडीधारक संरक्षणास किंवा झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेमध्ये पर्यायी घर मिळण्यास पात्र असल्याचे निश्चित झाल्यानंतर झोपडीधारकाचा त्याच्या कुटुंबासमवेत झोपडीच्या दर्शनी भागात दरवाजाजवळ एकत्रित फोटो घेण्यात यावा. यासाठी सर्वसाधारण कॅमेरा आणि व्हिडीओग्राफीचा वापर करावा.
१०. पात्र झोपडीधारकाची ओळख व तोच पात्र झोपडीधारक असल्याची सत्यता पडताळण्यासाठी आधुनिक तंत्रज्ञानाचा जसे आयरिश टेक्नॉलॉजी / बायोमॅट्रिक

टेक्नॉलॉजीचा वापर करण्यात यावा. त्याच बरोबर पात्र झोपडीधारकाच्या हाताच्या बोटांचे योग्य रितीने ठसे घ्यावेत.

११. पात्र झोपडीधारकांच्या हाताच्या बोटांचे ठसे, कुटुंबाचा संयुक्त फोटो, व्हीडीओ टेप, सहीचा नमुना, आयरिष तंत्रज्ञानाद्वारे काढलेला फोटो, पात्रता यादी, झोपडीधारकांकडून करून घेतलेले संमती पत्र, इत्यादी दस्तऐवज सक्षम प्राधिकारी यांनी आपल्या कार्यालयात कायम स्वरूपी जतन करून ठेवावेत.
१२. झोपडीधारकाचे ०१.०१.१९९५ पूर्वीपासून अस्तित्वात असलेल्या झोपडीत ०१.०१.१९९५ पूर्वीपासून सततचे वास्तव्य आहे किंवा त्याच झोपडीत तो राहतो याची खात्री करण्यासाठी सक्षम प्राधिकारी यांनी झोपडपट्टी पुनर्वसन योजने अंतर्गत प्रस्तावातील जागेची स्वतः स्थळ पाहणी करणे आवश्यक आहे.
१३. झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेच्या प्रस्तावासोबत जोडलेला पुनर्वसन योजनेचा नकाशा संबंधित भूमापक व सक्षम प्राधिकारी यांनी साक्षांकित केलेला असावा. सदर नकाशात झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेंतर्गत समाविष्ट असलेली संपूर्ण झोपडपट्टी, झोपडपट्टीचे एकूण क्षेत्र, एकूण झोपडया, प्रत्येक झोपडीचे क्षेत्रफळ, मोकळे क्षेत्र, गल्ली-बोळ, गल्ली-बोळ यांनी व्यापलेले क्षेत्र या बाबींचा स्पष्ट उल्लेख असावा.
१४. सक्षम प्राधिकारी यांनी आधुनिक तंत्रज्ञानाची मदत घेऊन झोपडपट्टीचा सॅटेलाईट सर्व्हे त्याचबरोबर कॅडॅस्ट्रल डिजिटल मॅप तयार करून घेण्यात यावा.
१५. झोपडपट्टी पुनर्वसन योजने अंतर्गत झोपडपट्टीच्या नकाशात त्या क्षेत्राबाहेरील झोपडी, मोकळी जागा, झोपडीधारक यांचा समावेश होणार नाही याची सक्षम प्राधिकारी यांनी दक्षता घ्यावी. तसेच त्या संबंधाने संबंधीत कार्यालयीन कर्मचाऱ्यांना सुचना द्याव्यात.
१६. सक्षम प्राधिकारी यांनी सोबत जोडलेल्या नमुन्यातील विहित प्रमाणपत्र प्रत्येक प्रमाणित परिशिष्ट २ सोबत सादर करावे.

१७. सक्षम प्राधिकारी यांनी प्रत्येक पात्र झोपडीधारकाचे तो सहकारी गृहनिर्माण संस्थेत सभासद होण्यास आणि विकासकाच्या निवडीस संमती असल्याच्या आशयाचे १०० रुपयाच्या स्टॅप पेपरवर संमती पत्र घेण्यात यावे. या संमती पत्रावर पात्र झोपडीधारकाचा फोटो चिकटवून सही घ्यावी आणि ते नोटलाईज्ड करून घ्यावे.
१८. प्रत्येक झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेचे परिशिष्ट २ तयार केल्यानंतर साक्षात्कृत करून ते संबंधित वसाहतीत सार्वजनिक मोक्याच्या ठिकाणी तसेच सक्षम प्राधिकारी आणि झोपडपट्टी पुनर्वसन प्राधिकरण यांच्या कार्यालयात प्रसिध्द करावे. असे परिशिष्ट २ प्रसिध्द केल्यानंतर परिशिष्ट २ सह त्या जागेचा फोटो काढून पंचनामा करावा व १५ दिवसांची मुदत देऊन हरकती मागवाव्यात. हरकती प्राप्त झाल्यानंतर, प्रत्येक तक्रारदारास सुनावणीची संधी दुऊन त्या संदर्भात आदेश पारित करावेत व तद्नंतरच परिशिष्ट २ अंतिम करावे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.intranet.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करून देण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(अ. कृ. जगताप)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव.
२. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव.
३. मा.राज्यमंत्री (गृ.नि.) यांचे खाजगी सचिव.
४. अप्पर मुख्य सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

- ॡ. प्रधलन सचलव, नगरवलकलस वलडलल, डंलरलड, डुंडई.
- ॢ. आडुक्त, डृहनडुंडई डहलनगरडलललकल.
- ॣ. सरुव वलडललगीड डहसूल आडुक्त.
- ।. डुखुड करुडकलरी अधलकलरी, डुडुडडडडटुी डुनरुवसन डुरलधलकरण, गृहनलरुडलण डवन, डलंडुरल.
- ॥. आडुक्त, डुणे, डलंडरी -चलंचवड, नलगडूर, ठलणे डहलनगरडलललकल.
१०. डललुहलधलकलरी, डुंडई शहर /डुंडई डुननगर डललुहल/ ठलणे/ डुणे/नलगडूर.
११. अतलरलक्त डललुहलधलकलरी (अतल./नलषुकल.) डुंडई शहर, डूरुव डुननगरे, डशुचलड डुननगरे.
१२. सरुव डुड सचलव/ अवर सचलव/ ककुष अधलकलरी, गृहनलरुडलण वलडलल, डंलरलड, डुंडई.
१३. नलवड नसुतुी करुडलसन कुर. (डुडुडसू १) गृहनलरुडलण वलडलल, डंलरलड, डुंडई.